

**Oleh Pustovoi, Doctor of Economic Sciences,  
Leading Researcher**  
*State Institution «Institute for Economics  
and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine»  
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-306-4-3>

**INCREASING THE IMPACT OF INTERNATIONAL AID  
ON ACCELERATING THE POST-WAR GROWTH  
OF UKRAINE'S ECONOMY: DISCUSSIONS  
AND THE SEARCH FOR NEW APPROACHES**

**ЗБІЛЬШЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ  
НА ПРИСКОРЕННЯ ПОВОЄННОГО ЗРОСТАННЯ  
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ДИСКУСІЇ  
ТА ПОШУК НОВИХ ПІДХОДІВ**

Із історії відомо, що після воєнних конфліктів успішному відновленню окремих країн сприяла міжнародна допомога. В Україні її надходження дедалі частіше пов'язують із запуском аналогу Плану Маршалла, тобто програми економічної допомоги європейським країнам після Другої світової війни.

Зважаючи, що з 2014 р. Росія веде війну проти України, ідея щодо залучення міжнародної допомоги для відновлення економіки активно обговорюється українськими науковцями вже не один рік. Їх численні дослідження мають переважно історико-описовий та нормативний характер. Зокрема, в роботах Т. Богдан, В. Іванова, В. Ємця, Я. Железняка, В. Власюка, В. Новікова розкривається позитивний досвід використання міжнародної допомоги в інших країнах, обґрунтовуються пропозиції щодо розбудови інституцій, які будуть займатися питаннями акумуляції, розподілу та контролю за використанням міжнародної допомоги в Україні.

Наукові роботи вітчизняних учених об'єднують те, що вони побудовані на спільній гіпотезі. Нею передбачається, що в повоєнний період міжнародна допомога чинить позитивний вплив на зростання економіки. Однак це припущення не є бездоганим. Його безпомилковість поставлена під сумнів фактами економічної історії окремих країн. Наприклад, допомога США, що надана в 1953–1961 рр. Південній Кореї, не вплинула як на рівень життя

населення країни, так і на зростання її економіки. Спираючись на подібний негативний досвід, скептики доводять, що в країнах, які розвиваються, допомога не впливає на економічне зростання, бо вона може використовуватися для незаконного збагачення правлячих еліт.

Якщо не ворушити минуле інших країн і докладніше поглянути на власну історію, то чи маємо ми вагомі підстави стверджувати, що в повоєнний період в Україні все буде інакше, що міжнародну допомогу буде використано ефективно і вона неодмінно прискорить зростання економіки? На це запитання переконливої відповіді поки що немає, хоча для її пошуку в науці вже сформовано певний арсенал знань.

Історію розвитку пізнавального процесу, пов'язаного з міжнародною допомогою для країн, що розвиваються, докладно описав американський учений Девід Рудман [1]. Він зібрав докази, що економісти не лише уточнювали гіпотези стосовно важливості допомоги, а й намагалися виявити механізм її впливу на економічне зростання та дивіденди миру.

У 2000 р. американські науковці Крейг Бернсайд та Девід Доллар опублікували статтю «Допомога, зростання та політика». Її нові та одночасно суперечливі ідеї сколихнули і втягнули в дискусію не лише наукову спільноту, а й фахівців урядових структур провідних країн та міжнародних організацій. Основним здобутком наукової праці дослідників стало висунення та емпіричний доказ гіпотези про те, що вплив міжнародної допомоги на економічне зростання країн, що розвиваються, залежить від якості інститутів та політики. Зокрема, науковці навели докази, що допомога прискорює економічне зростання, якщо *інститути та політика в країні є ефективними* [2, с. 3].

Водночас частина науковців спрямувала свої дослідження на виявлення механізму впливу міжнародної допомоги на економічне зростання країн. До цього їх також спонукали результати досліджень В. Істерлі, Р. Левіна, Д. Рудмана, які в 2004 р. надали докази, що міжнародна допомога не завжди сприяє економічному зростанню країн, що здійснюють навіть порівняно ефективнішу політику [3].

До відповіді на запитання, як працює міжнародна допомога в економіці дещо наблизилася британська науковиця Анке Хеффлер. Узагальнюючи емпіричні дані, вона висловила обережне припущення, що допомога сприяє економічному зростанню країн, можливо, тому, що вона певним чином *виконує роль державних інвестицій* у повоєнний період [4, с. 12]. Однак А. Хеффлер не змогла підтвердити безпомилковість цієї думки економетричними методами,

тому питання щодо механізму впливу допомоги на зростання економік залишилось дискусійним.

У сучасній науці не менш дискусійними є здобутки вчених стосовно ознак політики та інститутів, які уможливають позитивний вплив міжнародної допомоги на економічне зростання країн, що розвиваються. Зокрема, К. Бернсайд та Д. Доллар виявили, що допомога прискорює економічне зростання, якщо країни здійснюють порівняно кращу *фіскальну, монетарну та торговельну політику*, а також досягають успіхів у формуванні *інституту верховенства права*. Ознаками такої політики є низький рівень дефіциту бюджету та інфляції, вільна торгівля та ефективне функціонування інституту верховенства права.

Напрацювання західних економістів стосовно впливу міжнародної допомоги на економічне зростання країн, що розвиваються є переконливим, але, на наш погляд, недостатньо повним. Результати аналізу історичного досвіду України щодо забезпечення економічної динаміки дають підставу стверджувати, що в повоєнний період вплив міжнародної допомоги на відновлення та зростання економіки можна суттєво збільшити, якщо в країні буде запроваджена не лише порівняно краща фіскальна, монетарна, зовнішньоторговельна, інституційна, а й *відновлювальна структурна економічна політика*, спрямована на підвищення рівня технологічної складності вітчизняного товарного експорту. Докладніше подати та обґрунтувати наведене припущення можна так.

Якщо в повоєнний період частину міжнародної допомоги та обмежених ресурсів держави спрямувати в галузі, які спроможні в короткі терміни відновити та/або збільшити продаж на зовнішніх ринках продукції підвищеної технологічної складності, то це неодмінно приведе до зростання ринкової вартості українського товарного експорту відносно імпорту. У результаті експортні надходження будуть в більшому обсязі покривати валютні витрати на імпорт, що приведе до скорочення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами, підвищення темпів зростання економіки та доходів населення, підприємств і держави.

Аналітичні оцінки свідчать, що в передвоєнному 2021 р. до складу продукції підвищеної технологічної складності входили такі товарні групи: двигуни турбореактивні, турбогвинтові та інші газові турбіни; частини літальних апаратів; електрообладнання звукове або візуальне сигналізаційне; турбіни на водяній парі та інші парові турбіни; проводи ізольовані, кабелі та інші ізольовані електричні провідники; яхти та інші плавучі засоби; електронагрівальні прилади та апарати;

судна, призначені для перевезення людей або вантажів, виробництво зброї та боєприпасів [5].

Переваги втілення запропонованого напрямку відновлюваної структурної політики опосередковано демонструють розрахункові дані щодо передбачення імовірного минулого. Зокрема, за незмінних інших умов, якби в 2021 р. технологічна складність вітчизняного товарного експорту підвищилася до рівня, за якого одинична вартість експортної продукції збільшилася з 0,42 до 0,45 дол. США/кг, то це привело б до виникнення нульового сальдо зовнішньої торгівлі товарами та збільшення темпів зростання ВВП до 6,7% порівняно з попереднім роком.

На шляху реалізації повоєнної відновлюваної структурної політики існують суттєві труднощі. Зокрема, результати емпіричних досліджень західних учених свідчать, що лише близько 8% міжнародної допомоги спрямовується на відбудову виробництва [4, с. 12]. З цього випливає, якщо Україні нададуть допомогу в обсязі, наприклад, 500 млрд дол. США, то на відновлення виробництва може бути направлено близько 40 млрд. дол. США. Це відносно невелика сума. Наприклад, упродовж 2005–2013 рр. українські підприємства запозичили на міжнародних ринках майже 61 млрд дол. США, але це не дало їм змоги модернізувати технологічні потужності та уникнути спаду обсягів випуску продукції в передкризових 2012–2013 рр.

### Література:

1. Roodman D. Macro aid effectiveness research: a guide for the perplexed. Center for global development working paper. December 2007. No 134. 21 p. URL: [https://www.cgdev.org/sites/default/files/15003\\_file\\_Guide\\_Perplexed.pdf](https://www.cgdev.org/sites/default/files/15003_file_Guide_Perplexed.pdf)
2. Burnside C., Dollar D. Aid, Policies, and Growth: Revisiting the Evidence. *World Bank policy research paper*. March 2004. No 2834. 35 p. World Bank, Washington, D.C. URL: [https://dukespace.lib.duke.edu/dspace/bitstream/handle/10161/2032/Burnside\\_aid\\_policies\\_and\\_growth.pdf;jsessionid=6D2FE8A62C6A8BC91DA542A6F696E5C6?sequence=1](https://dukespace.lib.duke.edu/dspace/bitstream/handle/10161/2032/Burnside_aid_policies_and_growth.pdf;jsessionid=6D2FE8A62C6A8BC91DA542A6F696E5C6?sequence=1)
3. Easterly W., Levine R., Roodman D. Aid, policies, and growth: comment. *The american economic review*. 2004. Vol. 94, No 3. P. 774–780. URL: [https://www.researchgate.net/profile/Ross-Levine2/publication/4732180\\_Aid\\_Policies\\_and\\_Growth\\_Comment/links/0c9605206518e52014000000/Aid-Policies-and-Growth-Comment.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Ross-Levine2/publication/4732180_Aid_Policies_and_Growth_Comment/links/0c9605206518e52014000000/Aid-Policies-and-Growth-Comment.pdf)
4. Hoeffler A. Growth, aid and policies in countries recovering from war. *OECD development co-operation working paper*. 2012. No. 1. 35 p. URL: <https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/docs/WP1%20Growth%20Aid%20and%20Policies.pdf>
5. Пустовойт О.В. Цінова та ціннісна конкурентоспроможність товарного експорту України. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 2. С. 7–31.